

Hrvatski udžbenici iz teorijskih glazbenih disciplina u 19. stoljeću

MARIJA BENIĆ ZOVKO

Pozornica muzikologije

- ▶ temelji suvremene glazbene pedagogije
- ▶ razvojni put didaktike i metodike
- ▶ poimanje teorije glazbe u kontekstu ukupnoga glazbenog obrazovanja i u kontekstu glazbenoga profesionalizma
- ▶ društvena funkcija glazbenoga obrazovanja
- ▶ stupanj napretka

- ▶ 1882/83. - Teorija glazbe prvi se put predavala kao zasebni nastavni predmet
- ▶ 1890/91. - uvedena „posebna učiona za poduku u teoriji glazbe”
- ▶ 1884. otvoren tečaj za predavanja iz Nauka o harmoniji
- ▶ 1891. prvi put se spominje nastava Kontrapunkta

- ▶ 1895/96. uvedena *Skladbouka*

OBČENITA

TEORETIČNO-PRAKTIČNA

PRIPRAVNA NAUKA GLASBE.

SASTAVIO

IVAN OERTL,

PROFESOR NAR. ZEM. GLASBENOGA ZAVODA U ZAGREBU.

U ZAGREBU 1880.

TISKARA I LITOGRAFIJA C. ALBRECHTA.

Obseg glasovah (glasovni); razdjelba oktavah (osmicah, iliti oktavna, osmična razdjelba).

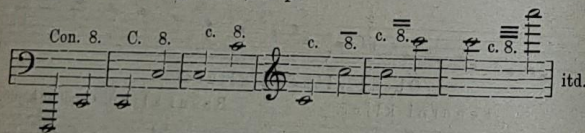
1. Što se razumieva pod razdjelbom oktavah?

Pod razdjelbom oktavah razumieva se višekratna ponova onih sedmerih spomenutih slovah *cdefgab*, da se uzmognu izraziti svi glasovi, koji se rabe u današnjoj glasbi. Da se ovi glede visine i dubljine (sitnine i krupnine) razluče, razdjeljuju se u oktave (osmice, to jest u takove odjele (razdjele) od po osam glasovah, gdje je u jednom te istom odjelu osmi glas ponova prvoga za polovinu veličine smanjen.

2. Kako se diele oktave?

Oktave se diele, u:

- Contra - oktavu (duboku osmicu); ova se naznačuje u kratlici ovako: *Con: 8*.
- veliku oktavu; ova se naznačuje u kratlici velikim slovom *C* i brojem *8*, ovako: *C 8*.
- malu oktavu; ova se naznačuje malim slovom *c* i brojem *8*, ovako: *c. 8*.
- Poslie ove oktave sliede još četiri, koje se po redu zovu: jedno-potezna, dvopotezna, tropotezna, četveropotezna oktava (iliti: jedanput, dvaput, tripud, četiripud podbilježena oktava). Sve četiri naznačuju se takodjer malim slovom *c* i brojem *8*, ali nad tim brojem *8* meću se poprečni potezi, i to ili jedan ili dva ili tri ili četiri, prema tomu, kako je oktava ili jedno- ili dvo- ili tro- ili četvero-potezna, n. pr.

Valjanost, vrijednost ili trāj notah.

1. Kako se razlikuju note jedna od druge?

Note se nerazlikuju samo visinom (sitninom) i dublji nom (krupninom), nego takodjer dužim i kraćim trājem (trajanjem):

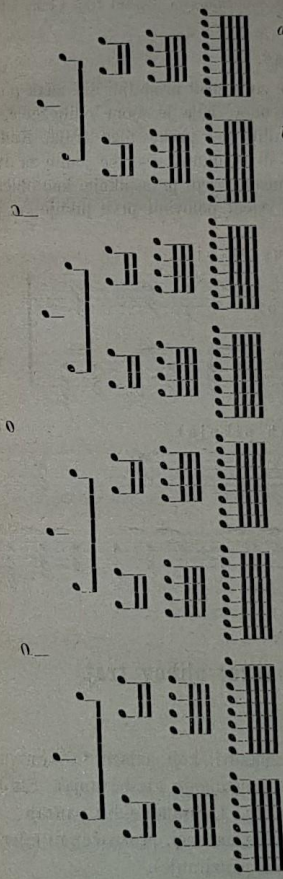
2. Koliko ima vrstih notah?

Ima sedam vrstih notah, i to:

- ciela nota; ova se uzima za jedinku, tako da njezinim razlomom iliti razdjelbom nastaju sve ostale vrsti notah.
- polu-nota; ova vrijedi polovinu od vrijednosti cijele note.
- četvrtinka nota, (iliti četvrtina); ova vrijedi polovinu od polunote, ili četvrtinu od cijele note.
- osminka nota (iliti osmina); ona vrijedi polovinu od četvrtinke note, ili osminu od cijele note.
- šestnajstinka nota, (iliti šestnajstina (brzica); ova vrijedi polovinu od osminke, a šestnajstinu od cijele note.
- dvanatridesetinka ¹ nota (hitrica); ova vrijedi polovinu od šestnajstinke, a trideset i drugi dio od cijele note.
- Četirinašestdesetinka ²) nota (naglica); ova vrijedi polovinu od dvanatridesetinke, a šestdeset i četvrti dio od cijele note.

Opazka. ^{1 2} Ove dvie rieči skrojene su prema slovenskomu jeziku i prema hrvatskomu kajkavskomu narečju. Bolje je pomoći se ovako, nego ostati bez nazivah; a rieči »brzica, hitrica, naglica«, nisu podpuno sgodne, jer nisu dosta označne.

Obći pregled razdjelbe notah.

15. Naučna jedinica.

Ljestvica, koja postane poredajem glazbenoga alfabeta od *c-c*, zove se cijelim imenom: osnovna (normalna) *c-dur* ljestvica. (Zašto?) Svaka druga *dur*-ljestvica, koja bud kojim drugim glasom iz glazbenoga alfabeta počima i dočima, zove se diatonička transponovana (prenesena) *dur*-ljestvica, jer je u njoj poredaj cijelih stupaka i polustupaka prenesen (transponovan) iz *c-dur* ljestvice s pomoću premjestilica.

16. Naučna jedinica.

Odaljenost dvaju glasova u ljestvici zove se interval. Intervali se prema manjemu ili većemu glasovnomu opsegu zovu: sekunde, terce, kvarte, kvinte i t. d. Opseg se svakoga intervala daje stegnuti ili raširiti, o čem će se kasnije govoriti.

17. i 18. Naučna jedinica.

Glazbeni sastavci kao što i diatoničke ljestvice mogu imati karakter *dura* ili *mola*. Svaka *dur*-ljestvica ima svoju usporednu *mol*-ljestvicu, te su obje jednako i proznačene. Osnovni glas *mol*-ljestvice jest gornja šesta ili donja treća stupka njezine usporedne *mol*-ljestvice.

U novijoj (temperovanoj) glazbi ne upotrebljavaju se *mol*-ljestvice ovako, kako smo ih s jednakom proznakom iz *dur*-ljestvice izveli, već se mogu ovako promijeniti: 1. Postanu melodičke, ako u uzlazećoj ljestvici 6. i 7. stupku povisimo u silazećoj se ljestvici obje opet povrate. 2. Harmoničke, ako se u uzlazećoj i silazećoj *mol*-ljestvici 7. stupka povisi; u harmoničkoj vrsti *moll*-ljestvici nalazi se između 6. i 7. stupke karakterističan pomak od $1\frac{1}{2}$ stupke (povećana sekunda).

19. i 20. Naučna jedinica.

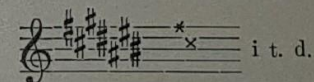
Kromatična ljestvica postane, ako se u uzlazećoj *dur*-ljestvici s pomoću povisilica, a u silazećoj s pomoću snizilica umetnu između cijelih stupaka polustupke.

21. Naučna jedinica.

Prijemetom zovemo uporabu osnovnih glasova bilo koje *dur*- ili *mol*-ljestvice, koja se za osnovu glazbenoga komada uzela, dakle: *c-dur*, *a-mol* i t. d. ljestvica.

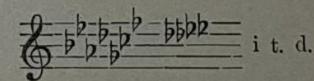
Povisilice i snizilice, što ih trebamo kod transponovanja ljestvice, upišu se kao oznake prijemeta na početku glazbotvora, i zovu se proznaka prijemeta, jerbo se po njima znade, iz kojega prijemeta napisani glazbeni komad potječe: dvije povisilice n. pr. označuju *D-dur* ili *H-mol* prijemet i t. d.

Broj povisilica raste ovim redom:

i t. d.

a broj snizilica:

i t. d.

22. Naučna jedinica.

Svaki se glazbeni komad mora lijepo predavati, nalik onomu, kako u svečanom govoru ili deklamaciji svoje misli predajemo. Za lijepo predavanje glazbotvora imamo posebnih znakova, koji se ponajprije odnose na jakost (snagu), kojom izvodimo glasove i to bez obzira na poznatu nam već razliku naglašenih i nenaglašenih

KATEKIZAM GLASBE.

IZ NJEMAČKOGA POLAG

J. C. LOBE-A

PREVEO I OPAZKAMI RAZJASNIO

FRANJO Š. KUHAČ.

*Na ore, rije, quachu je do ponašanje
i. megnadu i palkaba*

Ciena 1 for.

Ljuboslav Binder

26/10. 1876.

U ZAGREBU.

ŠTAMPOM DRAGUTINA ALBRECHTA.

1875.

KATEKIZAM GLAZBE.

Izradio po I. C. Lobe-u

FR. Š. KUHAČ.

Drugo, znatno nadopunjeno i popravljeno izdanje.

1890.

Naklada Akadem. knjižare Lav. Hartmana, Zagreb

(Kugli i Deutsch).

PRIPRAVA

K

NAUCI O GLASBENOJ HARMONIJL.

ZA UČITELJSKE ŠKOLE

SASTAVIO

VJENCESLAV NOVAK,

UČITELJ GLASBE U KR. UČIT. ŠKOLI ZAGREBAČKOJ I PRAVI ČLAN HRV.
PEDAG. KNJIŽEVNOG SBORA.

KRUTO VEZANA STOJI 50 NOVČ.

U ZAGREBU.

TROŠKOM I NAKLADOM KR. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJSKE VLADE.

1889.

86

Dvoraz medju dvjema kajdama:

210.

Piše se:

Izvadja se:

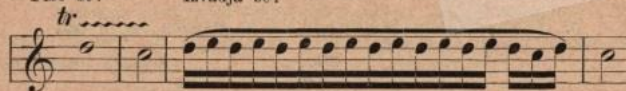

6. Čurlik (Triller) jest višekratno brzo i jednovito ponavljanje glavne kajde s onom najbližom gornjom kajdom, što se nalazi u diatoničnoj ljestvici, i to tako dugo, kako dugo traje glavna kajda. Znak je čurliku *tr* ili *tr* (Lobe — Kuhač). Čurliku se dodaje zarez:

211.

Piše se:

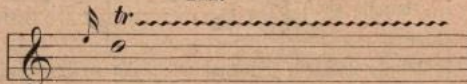
Izvadja se:

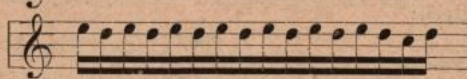
Nema li se čurlik počimati glavnom kajdom, već gornjom, ili najbližom doljnom, to se označuje ta početna kajda sitnom kajdom:

212.

Piše se:

Izvadja se:

7. Dvočurlik (Doppeltriller) izvodi se dvima glasovima:

213.

Piše se:

Izvadja se:

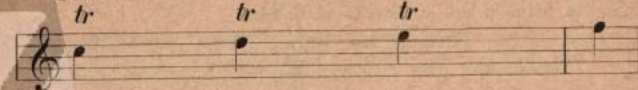

87

8. Niz čurlika (Trillerkette), gdje više čurlika ide uzastopce:

214.

Piše se:

Izvadja se:

9. Potresac (Pralltriller) je čurlik bez zaraza. Naznačuje se ovim znakom $\sim$:

215.

Piše se:

Izvadja se:

ili:

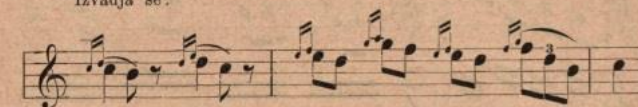
10. Štipavac (Modent) je najkraća vrst čurlika sa dvie predkajde, koje se što većom brzinom izvode. Bilježi se ovim znakom $\sim$:

216.

Piše se:

Izvadja se:

NAUKA
O
GLAZBENOJ HARMONIJ

ZA
UČITELJSKE ŠKOLE

(I PRIVATNU PORABU).

SASTAVIO

VJENCESLAV NOVAK,

PROFESOR U KRALJ. MUŠKOJ UČITELJSKOJ ŠKOLI U ZAGREBU.

LJESTVIČNI SUZVUCI.

DRUGO IZDANJE.

UKORIČENA STOJI 2 KRUNE 40 FILIRA.

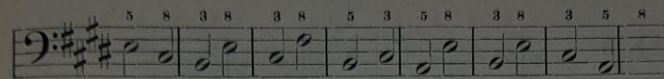

U ZAGREBU.

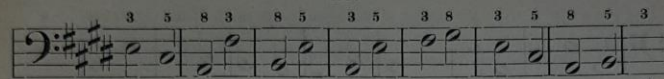
TROŠKOM I NAKLADOM KRALJ. HRV.-SLAV.-DALM. ZEMALJSKE VLADE.

1898.

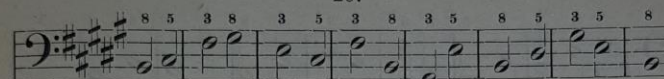
27.

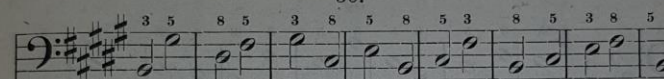
28.

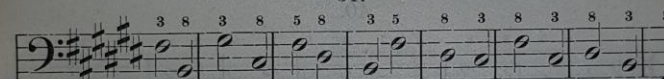
29.

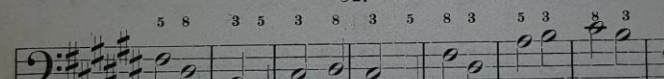
30.

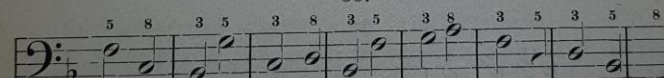
31.

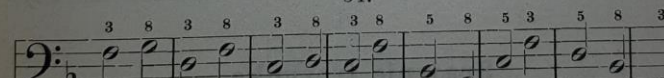
32.

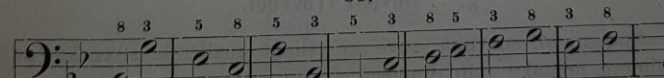
33.

34.

35.

-
- ▶ pozitivističko utvrđivanje znanja na prirodnim akustičkim zakonitostima – dokazuje dignitet discipline i prirodnost sustava
  - ▶ romantičko-emotivističko poimanje glazbe
  - ▶ jasna definicija opsega elementarne teorije glazbe

-
- ▶ intenzivan razvoj teorijskih disciplina
  - ▶ sve suvremeniji udžbenici
  - ▶ uzajamnost nastajanja pedagogije i teorije glazbe
  - ▶ praktičnost i funkcionalnost teorije u izvedbenoj praksi
  - ▶ znanje je temelj lijepog i kvalitetnog sviranja, tj. tumačenja glazbenog djela